

Binnen de spiegel

STICHTING DAG LOCHEM

AVOND VAN DE POËZIE 28 JANUARI 2010

In deze bundel zijn de gedichten opgenomen die door acht stad- en streekgenoten werden gekozen en voorgedragen op de Avond van de Poëzie in de Synagoge te Lochem ter gelegenheid van de Nationale Gedichtendag op 28 januari 2010.

Op deze avond trad ook op: Marcus de Jong - gitaar.

Terugblik op een optreden in de voormalige synagoge

ik zag gisteren een boek
met honderd namen, geboorte-
sterfte-jaar, de plaatsen waar
ze aan hun einde kwamen
Auschwitz, Sobibor, etc.

een leegte waar een mens
zich voor moet schamen, de dood
van het leven gescheiden, als
licht van lucht door de ramen
Lochem, Westerbork, etc.

het verloren gevoel van
vele verhalen, een gapend
gat in de geschiedenis
die zich nooit laat herhalen
diaspora, shoah, etc.

stijgt uit het boek een lied,
uit oude tijden, naar de snaren
de muzikant kan niets
vermijden: verlangen, lijden
vreugde, leven, etc.

N. Hietbrink, 15/16 november 2009

Abend

Der Abend wechselt langsam die Gewänder,
die ihm ein Rand von alten Bäumen hält;
du schaust: und von dir scheiden sich die Länder,
ein himmelfahrendes und eins, das fällt;

und lassen dich, zu keinem ganz gehörend,
nicht ganz so dunkel wie das Haus, das schweigt,
nicht ganz so sicher Ewiges beschwörend
wie das, was Stern wird jede Nacht und steigt -

und lassen dir (unsäglich zu entwirrn)
dein Leben bang und riesenhaft und reifend,
so dasz es, bald begrenzt und bald begreifend,
abwechselnd Stein in dir wird und Gestirn.

Rainer Maria Rilke (1875-1926)

Keuze: Adrie Hoogendoorn

Avond

De avond wisselt langzaam zijn gewaden,
die omzoomd zijn door een oude bomenhaag;
je kijkt: en van je scheiden land en paden,
een gaat ten hemel en een, omlaag;

en laten jou, tot geen geheel behoor je,
niet zo heel donker als het huis, het zwijgt,
niet zo heel zeker het eeuwige bezwoer je
als dat wat ster wordt elke nacht en stijgt -

en laten jou (verward tot in het gebeente)
je leven bang en reuzegroot en rijpend,
zodat het, soms begrensd, dan weer begrijpend,
afwisselend ster wordt in je en gesteente.

Rainer Maria Rilke

Vertaling: Adrie Hoogendoorn

Orchids

They lean over the path,
Adder-mouthed,
Swaying close to the face,
Coming out, soft and deceptive,
Limp and damp, delicate as a young bird's tongue;
Their fluttery fledgling lips
Move slowly,
Drawing in the warm air.

And at night,
The faint moon falling through the whitewashed glass,
The heat going down
So their musky smell comes even stronger,
Drifting down from their mossy cradles:
So many devouring infants!
Soft luminescent fingers,
Lips neither dead nor alive,
Loose ghostly mouths
Breathing.

Theodore Roethke (1908-1963)

Keuze: Adrie Hoogendoorn

Orchideeën

Ze hangen over het pad,
Addermondjes,
En wiegelen voor het gelaat,
Uitbottend, zacht en bedrieglijk,
Slap en klam, teer als een jonge vogeltong;
Hun nerveuze prille lippen
Inhaleren traag
De warme lucht.

Maar 's nachts,
Schijnt de bleke maan door het gewitte glas,
Het is minder warm
En hun muskusgeur wordt nog sterker,
Drijft weg van hun mosachtige bedden:
Zoveel gulzige kinderen!
Zachte lichtgevende vingers,
Lippen die dood noch levend zijn,
Open schaduwmonden;
Ze ademen.

Theodore Roethke

Vertaling Adrie Hoogendoorn

Ziekenhuis

Ziekenhuis,
Wiekensuis,
Dood en waanzin,
kind aan huis.
Zonder aanzien
des persoons
leggen w'ons,
iets doodgewoons,
naakt en broos
te vondeling
in twee witte handen.
Voor een einde
of begin;
Prometheus
ontbonden.
Prometheus
ligt in de doos,
waarin Mozes
is gevonden
door een vrouw der
Pharao's,
en die naar het
hof gezonden,
volk'ren richtte
voor altoos.
Is verzwonden
groeveloos;
weggenomen
door Gods handen.

Gerrit Achterberg

Keuze: Adrie Hoogendoorn

Ik hou van oude vrouwen

lelijke vrouwen
boze vrouwen

zij zijn het zout der aarde

zij zijn niet vies
van menselijk afval

ze kennen de keerzijde
van de medaille
van de liefde
van het geloof

dictators komen
en gaan spelen voor nar
hun handen bevekt
met mensenbloed

oude vrouwen staan op met de zon
kopen vlees fruit brood
doen het huis koken
staan op de stoep met gevouwen
handen zwijgend

oude vrouwen
zijn sterfelijk

Hamlet spartelt in zijn net
Faust speelt zijn gemene lachwekkende rol
Raskolnikov slaat toe met zijn bijl
oude vrouwen
zijn onverwoestbaar
glimlachen toegeeflijk

god gaat dood
oude vrouwen staan als altijd op
met de zon kopen brood wijn vis
de beschaving gaat dood
oude vrouwen staan op met de zon
slaan de ramen open
vegen de vloer aan
een mens gaat dood
oude vrouwen
wassen het lijk
begraven de gestorvene
zetten bloemen op het graf

Ik hou van oude vrouwen
lelijke vrouwen
boze vrouwen

ze geloven in het eeuwige leven
zijn het zout der aarde
de schors van de boom
de deemoedige ogen van dieren

lafheid en moed
grootheid en kleinheid
ze zien het in de juiste proporties
aangepast aan de noden
van het dagelijks leven
hun zonen ontdekken Amerika
sneuvelen bij Thermopylae
sterven aan het kruis
veroveren de kosmos

oude vrouwen gaan met de zon
van huis kopen melk brood
vlees kruiden de soep
slaan de ramen open

alleen stommelingen lachen
om oude vrouwen
lelijke vrouwen
boze vrouwen

want dat zijn mooie vrouwen
goede vrouwen
oude vrouwen

zijn het ei
zijn het geheim zonder geheimen
zijn de nooit stilstaande aardbol

oude vrouwen
zijn mummies
van heilige katten
zijn klein gerimpeld
zijn uitdrogende
bronnen vruchten
of vadsige
ovale boeddha's

als ze doodgaan
loopt uit hun oog
een traan
die zich vermengt
op hun mond
met de glimlach
van een meisje

Tadeusz Różewicz

Vertaling: Peter Nijmeijer en Gerard Rasch, keuze: Ellen Broekhuizen

Geswinde grijsart

Geswinde grijsart die op wackre wiecken staech,
De dunnen lucht doorsnijt, en sonder seil te strijcken,
Altijdt vaert voor de windt, en ijder nae laet kijcken,
Doodtvijsant van de rust, die woelt bij nacht bij daech:
Onachterhaelbre Tijdt, wiens heten honger graech
Verslockt, verslint, verteert al watter sterck mach lijcken
en keert, en wendt, en stort Staeten en Coninckrijken;
Voor ieder een te snel, hoe valtdij mij so traech?
Mijn lief sint ick u mis, verdrijve' ick met mishae ghen
De schoorvoetighe Tijdt, en tob de lange daeghen
met arbeit avontwaerts; uw afzijn valt te bang.
En mijn verlangen can den Tijdtgod niet beweghen.
Maer 't schijnt verlangen daer sijn naem af heeft
gecreghen,
dat ick den Tijdt, die ick vercorten wil, verlang.

P.C. Hoofst (1581-1647)

Keuze: Ellen Broekhuizen

Hond met bijnaam Knak

God, zegen Knak
Hij is nu dood
Zijn tong, verhemelte, was rood
Toen was het wit
Toen was hij dood
God, zegen Knak

Hij was een hond
Zijn naam was Knak
Maar in zijn hondenlichaam stak
Een beste ziel
een verre tak
Een oud verbond
God, zegen Knak

Jan Hanlo

Keuze: Roelof Wullink

*De Taag is mooier dan de rivier die stroomt door
mijn dorp,*

Maar de Taag is niet mooier dan de rivier die stroomt
door mijn dorp

Want de Taag is niet de rivier die stroomt door mijn dorp.

De Taag heeft grote schepen

En op haar water vaart nog steeds,

Voor degenen die in alles zien wat er niet is,

De herinnering aan de galjoenen.

De Taag ontspringt in Spanje

En de Taag mondt uit in zee in Portugal.

Dat weet iedereen.

Weinigen echter weten welke de rivier is van mijn dorp

En waarheen zij gaat

En vanwaar zij komt.

En daarom, omdat zij minder mensen toebehoort,

Is vrijer en groter de rivier van mijn dorp.

De Taag is een weg naar de Wereld.

Voorbij de Taag ligt Amerika

En het fortuin van hen die het vinden.

Niemand heeft ooit gedacht aan wat er ligt voorbij

De rivier van mijn dorp.

De rivier van mijn dorp doet denken aan niets.

Wie aan haar oever staat, staat enkel aan haar oever.

Alberto Caeiro

heteroniem van Fernando Pessoa (1888-1935)

Vertaling: August Willemsen, keuze: Roelof Wullink

Verzoekprogramma

als de kist zakt

wilt u dan

meneer Reinbert de Leeuw

de Pièces froides van Satie

spelen?

wilt u

mevrouw Elly Ameling

daarna Der Hirt auf dem Felsen zingen?

misschien wil bovengenoemde

pianist u begeleiden

langzaam, langzaam

zakt de kist

en iets van mij

zal nog genieten

Frans Pointl

Keuze: Roelof Wullink

Binnen de spiegel

De menselijke mond waarmee,
nee, waarboven mijn ogen turen
in hun kleine ietwat rood
omrande overburen
beweegt iets en zegt 'Nee.
Nog niet dood.'

Leo Vroman

93 jaar oud

Keuze: Roelof Wullink

De intiemste zichtlijn

Ik wilde jou en dat ik missen zou
wist ik al voor het begonnen was.
Jou willen is je missen. Het was missen
op het eerste gezicht. Keek ik je aan
je werd een schaduw voor een vuur.
Mijn laaiende kijken plaatste je op
een toneel, in tegenlicht, en ik moest
gissen naar de man daar binnen in
zijn silhouet, heus, zelfs in bed,
wanneer ik tussen je moedervlekken
sterrenbeelden trok, was het alsof
je lichaam iets verduisterde en ook
je stem en je beramingen, alles maakte,
duisterder en daardoor, vreemd is dit,
werd wat er laaide raakbaarder dan
voorheen. Odysseus ver, ik heb je
nooit gekend, en als ik je bedenk
knijp ik weer samen en blindeer.

Willem Jan Otten

Keuze: Karen Groeneveld

Wat zij wilde schilderen

Zij schildert wat zij niet kan eten
niet kan bezitten niet kan beschrijven.
Zij schildert wat niet stil blijft
zitten niet gelijk blijft niet
verandert. Zij schildert wat zij
niet kan kweken niet kan vangen
niet vergeten. Zij schildert
wat zij niet kan raden pakken
of begrijpen. Wat ze niet
omhelzen kan verwennen
of verwijten. Verwaarlozen,
laten verwilderen. Omhakken,
verscheuren. Verbranden.
Betreuren. Zij schildert
waar zij niet van slapen kan
wat ze zich niet herinnert,
niet in kleur. Wat zij niet zingen
kan niet juichen.
Het onomlijnde blijft
onomlijnbaar lokken.

Judith Herzberg

Keuze Karen Groeneveld

Pastorale

wolven van muziek rennen kriskras rond
meidoorns grinniken heimelijk

sla een bladzijde om, tij keert
jonge scheepskapiteins op het balkon
turen door hun verrekijsers

oost en west
doormidden gesneden vrucht

ik hang netten op voor vogels
en onder een boom uit een pit die ik
ooit zelf spoog wacht ik lange jaren

Bei Dao

Vertaling: Maghiel van Crevel, keuze: Karen Groeneveld

Sommigen houden van poezie

Sommigen –
ofwel niet allen.
Zelfs niet de meerderheid van allen, maar de minderheid.
De school waar het moet en de dichters zelf
niet mee gerekend,
zullen dit er ongeveer twee op de duizend zijn.

Houden van –
maar van kippensoep met vermicelli kun je ook houden,
en van complimenten en de kleur blauw,
van een oud sjaaltje,
van je verzetten,
van de hond aaien.

Poezie –
alleen, wat is poezie eigenlijk?
Op deze vraag is al
menig weifelend antwoord gegeven.
Maar ik weet het niet en daaraan houd ik me vast
als aan een reddende leuning.

Wisława Szymborska

Keuze: Nicole Braschos

Ik werd geboren!

En iemand kwam aansjokken,
zette een ladder tegen mij aan
en klom naar boven
met op zijn rug mijn ziel en
mijn gedachten.

Het begon te regenen!
En hij sprong naar beneden,
holde weg om te schuilen,
riep nog over zijn schouder:
'Wees gelukkig! Wees maar gelukkig!'

De zon verscheen!
Maar er klom niemand meer naar boven...
Niemand legde uit hoe ik mijn gedachten
moest gebruiken,
niemand bracht schaduw,
niemand haalde de ladder weg,
niemand zei dat er
niemand meer zou komen...

Toon Tellegen

Keuze: Nicole Braschos

Op elke honderd mensen

[fragment]

Op elke honderd mensen
zijn er twee-en-vijftig die alles beter weten

Onzeker van elke stap,
bijna de hele rest
zijn als individu ongevaarlijk
maar slaan los in de massa

meer dan de helft minstens
wreed
als omstandigheden hen dwingen
hoeveel weet ik liever niet ...
ook niet ongeveer

Wisława Szymborska

Keuze: Nicole Braschos

Eleanor Rigby

Ah, look at all the lonely people
Ah, look at all the lonely people

Eleanor Rigby, picks up the rice in the church
where a wedding has been,
lives in a dream,
waits at the window, wearing the face
that she keeps in a jar by the door.
Who is it for?

All the lonely people, where do they all come from?
All the lonely people, where do they all belong?

Father McKenzie's writing the words of a sermon
that no one will hear,
no one comes near,
look at him working.
Darning his socks in the night when there's nobody there.
What does he care?

All the lonely people, where do they all come from?
All the lonely people, where do they all belong?

Ah, look at all the lonely people
Ah, look at all the lonely people

Eleanor Rigby, died in the church
and was buried along with her name,
nobody came.
Father McKenzie's wiping the dirt from his hands
as he walks from the grave,
no one was saved.

All the lonely people, where do they all come from?
All the lonely people, where do they all belong

John Lennon & Paul McCartney

Keuze: Roza de Winter en Rianne Paap

Blackbird

Blackbird singing in the dead of night
Take these broken wings and learn to fly
All your life
You were only waiting for this moment to arise.

Blackbird singing in the dead of night
Take these sunken eyes and learn to see
All your life
You were only waiting for this moment to be free.

Blackbird fly Blackbird fly
Into the light of the dark black night.
Blackbird fly Blackbird fly
Into the light of the dark black night.

Blackbird singing in the dead of night
Take these broken wings and learn to fly
All your life
You were only waiting for this moment to arise
You were only waiting for this moment to arise
You were only waiting for this moment to arise

John Lennon & Paul McCartney

Keuze: Roza de Winter en Rianne Paap

Wat is geluk

Omdat het geluk een herinnering is
bestaat het geluk omdat tevens
het omgekeerde het geval is,

ik bedoel dit: omdat het geluk ons
herinnert aan het geluk achtervolgt het
ons en daarom ontvluchten wij het

en omgekeerd, ik bedoel dit: dat wij
het geluk zoeken omdat het zich
verbergt in onze herinnering en

omgekeerd, ik bedoel dit: het geluk
moet ergens en ooit zijn omdat wij dit
ons herinneren en dit ons herinnert.

Rutger Kopland

Keuze: Willem de Regt

De gevoelige snaar

Helemaal gezond kan natuurlijk nooit, want
als je ineens alle medicijnen tegen alle kwalen
neemt, sterf je als een hond, in de vreselijkste
pijnen. Altijd een beetje ziek is ideaal, en

je hebt nog kans genoeg op variatie. Om van
de pillen maar te zwijgen! Klein of rood
of rond of plat, drie maal daags, vijf maanden
lang. Er komt geen eind aan het geslik, ik

krijg zo'n zieke kijk op dit bestaan:
valium en sterke dranken, en ook de
liefde en de maatschappij, alles wordt
een drug, ik kan niet meer terug. Voor

mij is het al afgelopen, ik kan het wel
vergeten. Ik ben het rafelige touw waarmee
twee identieke atleten uit alle macht
hun krachten meten, ik wordt geslingerd

tussen werk'lijkheid en schijn. Ik ben
de twee schelpjes van een bange noot
op de sporen van een trein. Maar vanbinnen
ben ik hol, ik ben een Maagdenburgse bol.

Tom Lanoye

Keuze: Willem de Regt

Via Pillen

Saailuſtig willen de doktoren
dat wij bij alle anderen horen:

even vrolijk, even goed,
evenveel calcium in het bloed,
elke handdruk even droog,
elke bloeddruk even hoog,

we zullen nog alleen verschillen
in kleur en kracht van kokhalspillen
die wij van ze moeten willen.

Zo worden wij van nek tot naakt
via de bek gelijk gemaakt.

Een witte pil bij het ontbijt
omdat ik nog aan rijmen lijd,
een zwarte bij het avondeten
om geen pillen te vergeten,

't Is of men ons tot ſteun of ſtraf
klaar wil pillen voor een slager:
wat vlees hier bij, wat ſpek daar af,
zo kruipt een ieder even mager
met even lange jaren trager
en trager naar een eender graf.

Leo Vroman

Keuze: Willem de Regt

Er was een gat in de tijd.
ik zag het, wilde weten hoe.

het gat verdween, en zonder
waarde bleken alle boeken.

ik zocht het gat, zoeven nog gezien,
en kon het nergens vinden

waar ik zocht was overvolle leegte
die verdween, door de zoektocht verſtoord.

ik gaf het op, en zie:
overal was ruimte

voor Sam
27 januari 2007

Rob Frank

Geschenk

De schuchtre glimlach van een kind, een jongen
die zonder vraag zich richt uit eigen eenzaamheid
en tast naar 't wezen van een ander, zacht gedrongen
door oude liefde die verhaal zoekt in de tijd

een kind dat rijpt tot man, maar nog naar jongenszede
de ontdekking van zichzelf in praten stroef verhult,
verraadt in warme blos en blik geschenken zonder bede
de zachtheid en verwondering die zijn gedachten vult.

De schuchtre glimlach in een hoofdomwenden,
het staren dat niet stoort maar steunend is,
wordt voor de vaakgewonde en eenzaamzijn gewende
zoals een zachte mantel, zoals balsem is.

13 januari 1949

E. de Jong-Keesing

Keuze: Rob Frank

Zee

Ik voel de zee,
De zee drijft met me mee.
De zee gaat eindeloos door,
De zee loopt weg.
De zee zingt als een koor.
Naar het eind, waar de horizon verdwijnt.

Jasper Frank, 2008

Keuze: Rob Frank

Tekening omslag: Boeije Jansen

Vormgeving: Roelof Wullink

De tekst werd gezet uit de Arno Pro van Robert Slimbach

Druk en afwerking: Drukkerij Lammerdink